

LƏNKƏRAN OVALIĞI MEŞƏLƏRİNİN MÜASİR VƏZİYYƏTİ VƏ ANTROPOGEN TRANSFORMASIYASI

M.Y.Xəlilov

AMEA akad. H.Ə.Əliyev ad. Coğrafiya İnstitutu
AZ 1143, Bakı, H.Cavid pr., 115

mahmud-khalil@rambler.ru

X ü l a s ə

Məqalənin tarixi:

Daxil olub: 16 dekabr 2019

Təkrar işlənməyə göndərilib:

10 yanvar 2020

Çapa qəbul olunub 27 yanvar 2020

Açar sözlər:

meşə

ağaclıq

doluluq

deqradasiya

dəmirağac

şabalıdyarpaq palıd

azatağac

Vaxtilə Lənkəran ovalığı başdan-başa hirkan tipli meşələrlə örtülü olmuşdur. Antropogen təsirlər nəticəsində bu meşələr məhv edilərək seliteb və aqrolandşaftlarla (çay plantasiyaları, naringi bağları və kənd təsərrüfatı sahələri) əvəz olunmuşdur. Hirkan Milli Parkı istisna olmaqla ovalıqda meşə ekosistemləri qalıqları tək-tək və ya qrup halında pozulmuş vəziyyətdə qalmış şabalıdyarpaq palıd, qafqaz vələsi, qismən dəmirağacdən ibarətdir. Meşənin nisbətən az pozulmuş halda qalıqları türbələrdə, qəbirsanlıqlarda da qalmışdır. Buradakı ağaclıqlar əsasən çoxyaşlı və yüksək gövdəli azatağac və şabalıdyarpaq palıddan təşkil olunmuşdur. Tək-tək və qrup şəklində həmişəyaşıl hirkan şümşadı kollarına rast gəlinir. Məqalədə Lənkəran ovalığında meşə ekosistemlərinin müasir vəziyyəti, antropogen transformasiyasının səbəbləri və əsas istiqamətləri (pozulması, dəyişilməsi, məhv edilməsi) təhlil edilir. Türbələrdə, qəbirsanlıqlarda, Hirkan Milli Parkında mövcud olan ağaclıqların, ovalığın ayrı-ayrı sahələrində pozulmuş halda olan meşə qalıqlarının və meşə əkinlərinin xarakteristikası verilir.

1. Giriş.

Lənkəran ovalığı Azərbaycanın uzunmüddətli intensiv antropogen təsirə məruz qalmış ərazilərdən biridir. Burada transformasiyaya uğramış təbii landşaftlarda insan müdaxiləsinin izləri aydın görünür. Ovalığın bəzi yerlərində insanların təsərrüfat fəaliyyəti təbii meşə areallarının sərhədinə yaxınlaşmışdır. Ərazidəki qiymətli meşələrin sahəsi kiçilmiş və seyrəlmişdir, onlardakı müxtəlif endemik ağac növlərinə bir çox yerlərdə qədim meşənin qalıqları şəklində rast gəlinir, bəziləri isə yox olmaq təhlükəsi ilə üzləşmişdir. Bu baxımdan Azərbaycanın meşə sərvətlərinin əhəmiyyətli hissəsini təşkil edən Lənkəran meşələrinin ən son vəziyyətinin öyrənilməsi aktual məsələlərdən biridir.

Tədqiqatın məqsədi Lənkəran ovalığında müxtəlif ağac növlərinin müasir vəziyyətini, onların yayılma areallarının coğrafiyasını təhlil etməkdir. Bu məqsədlə müəllif tədqiqat ərazisini ətraflı gəzmiş, mövcud meşə və ağaclıq sahələrdə araşdırmalar aparmışdır.

2. Material və metod.

Lənkəran ovalığı meşələri ayrı-ayrı illərdə A.A.Qrosheyim [3], L.İ.Prilipko [4], İ.S.Səfərov [5], E.F.Yusifov, V.C.Hacıyev [1] və M.Y.Xəlilov [2] tərəfindən öyrənilmişdir. Hələ yaxın keçmişdə Lənkəran ovalığının əsas landşaft tipi meşə örtüyü olmuşdur. Ərazinin mülayim iqlimi, münbit torpaq

örtüyü hələ ən qədim dövrlərdən burada insanların sıx məskunlaşmasına şərait yaratmışdır. Hazırda ovalıq ərazisində kəndlər bir-birinə yaxın yerləşdiyindən əhalinin sıxlığı 1 km²-də 180 nəfərə çatır. Bununla əlaqədar, təbii meşə ekosistemləri insanların intensiv təsirinə məruz qalaraq məhv edilmiş və əsasən antropogen landşaftlarla (aqrolandşaftlar və seliteb landşaftlar) əvəz edilmişdir.

3. Təhlil və müzakirə.

Aparığımız tədqiqat işləri göstərir ki, vaxtilə ovalıq ərazisində meşə ekosistemlərinin bioloji müxtəliflikləri (BM-i) olduqca zəngin olmuşdur. Mövcud bu və ya digər dərəcədə pozulmuş meşəliklərin qalıqları 1-ci cədvəldə verilmişdir. Müxtəlif illərdə tərtib edilmiş xəritələrin müqayisəsi göstərir ki, ovalıqda meşələr zaman-zaman məhv edilərək yerində yaşayış məntəqələri və bağlar salınmış və ya digər məqsədlər üçün istifadə olunmuşdur.

1-ci şəkildə Lənkəran ovalığı meşələrinin antropogen transformasiyasının istiqamətləri verilir.

Hamarmeşə sahəsi. 1986-cı ildə aparılan meşə quruluşu materiallarına əsasən Astara meşə təsərrüfatının Şüvi meşəçiliyinin «hamar meşə» adlanan düzən ərazisində 1154 ha meşə ilə örtülü sahə olmuşdur.

Taksasiya təsvirləri kitablarını araşdıraraq müəyyən etdik ki, bu meşəliklərin 340 ha-ı dəmirağac

(*Parrotia persica*) üstünlük təşkil etdiyi ağaclarından ibarət olmuşdur. Qalan meşə ilə örtülü sahələrdə meşəliklərin tərkibində şabalıdyarpaq palıd (*Quercus castaneifolia*) və qafqaz vələsi (*Carpinus caucasica*) üstünlük təşkil etmişdir, onların 2-ci yarusu əsasən bu və ya digər sıxlıqda dəmirağacdən təşkil olunmuş, tərkiblərində az miqdarda azatağac (*Zelkova hyrcana*) da iştirak etmişdir. Bütün meşə sahələrində ağacların doluluğu 0,5-0,6 olmuşdur.

2000-ci ildən bəri apardığımız çöl-tədqiqat işləri göstərir ki, «hamar meşə» sahəsində normal doluluğa malik olan meşə sahəsi qalmamışdır. Çox yerdə meşəliklər məhv edilmiş və ya doluluğu 0,1-0,2-yə endirilərək meşə ilə örtülü sahə statusunu itirib seyrəkliyə çevrilmişdir (şəkil 2). Əksər meşəsizləşdirilmiş sahələrdə tək-tək və qrup halında qalan vələs, palıd, azatağac (nil), dəmirağac ağaclarının təpə hissəsi, qol-budağı kəsilmiş, sahədə ilboyu intensiv mal-qara otarıldığından sıx (bəzən keçilməz) böyütkən, yemişan, gündalaş, ayıdöşəyi kolluqları formalaşmışdır. Bu kolluqların arasında mal-qara ağzı çatmayan yerlərdə göyrüş (*Fracinus excelsior*), palıd şivləri ucalır.

Pirlərdə meşənin “şahidləri”. Lənkəran ovalığında, həmçinin regionun dağətəyi və dağlıq ərazilərində meşəliklərin «şahidlərinə» yalnız türbələrə, qəbiristanlıqlarda, Pirlərdə rast gəlirik. Buna Pensər kəndindəki “Bobu-Cəbrayıl”, Təngərüd kəndindəki “Bobu” türbəsindəki və bir sıra qəbiristanlıqlardakı meşə sahələrini göstərmək olar. Tədqiqatlat göstərir ki, Pirlərdə meşəliklər əsasən mürəkkəb tərkibli olub 2-3 mərtəbəli (yaruslu) ağaclarından təşkil olunmuşdur. Üst mərtəbəni həmişə yüksəkboylu ağaclar-şabalıdyarpaq palıd, qafqaz

vələsi, ağcaqayın (*Acer sp.*) növləri, azatağac, göyrüş tutur, 2-ci yarusda dəmirağac, yaxud şümşad (*Buxus hyrcana Poyark*) yerləşir, 3-cü yarusu (bəzən 2-ci) bir qayda olaraq həmişəyaşıl şümşadağacı tutur.

Başaryuçayın sol sahilində «Pir-Bilal» sahəsində ağaclar çoxyaşlı (200-500), irigövdəli halında qalmışlar. 3-cü yarusu təşkil edən samşit ağacları bəzi yerdə olduqca sıx olub cəngəllik yaradır. Çay-boyu iri çay daşları fonunda ağaclar qızılağac (*Alnus subcordata*), yalanqoz (*Pterocarya piterocarpa (Michx) Kunth*) üstünlük təşkil edir, onlara ağcaqayın, göyrüş, vələs, qarışır. Nəhəng gövdəli ağcaqayınlara da rast gəlinir.

Lənkəran rayonu Xolmilli kəndi məscidinin həyətinə bir neçə ədəd yaşları 400-500 ilə çatan qocaman şabalıdyarpaq palıd qalmışdır (şəkil 3). Onların döş bərabərində diametrləri 120-230 sm təşkil edir.

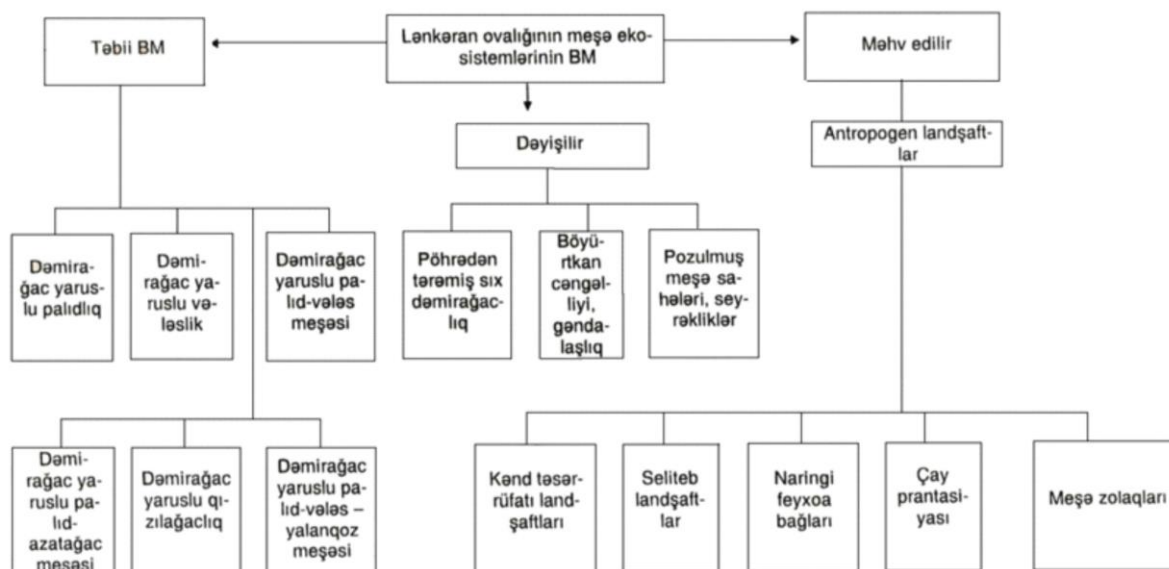
Ağacın birinin təpə hissəsi qırılıb düşmüşdür. Rayonun Şıxəkəran kəndi qəbiristanlığında palıd ağaclarının döş hündürlüyündə yoğunluqları 60-90 sm, azatağacınıninki isə 60-80 sm təşkil edir. Ağaclar seyrək yerləşdiyindən boyları hündür olmayıb 18-23 m-ə çatır.

Astara rayonunun Maşğan kəndi, Əhməd ibn Kərimin türbəsində şabalıdyarpaq palıd ağaclarının diametrləri 140-200 sm, azat ağaclarınıninki isə 60-80 sm təşkil edir (şəkil 4). Burada ağaclar bir qədər sıx yerləşdiyindən boyları hündür olub 25-30 m-ə çatır. Ağacların çətirləri altında palıd yeniyetmələrinə rast gəlinir. Milli Parka bitişik meşəsizləşdirilmiş sahələrdə meşənin “şahidlərinə” – tək-tək və topa halında palıd ağaclarına rast gəlinir. Meşəsizləşdirilmiş ərazilər böyütkən, gündalaş, ayıdöşəyi cəngəllikləri və çəmən bitkiliyi ilə əvəz olunur.

Cədvəl 1

Lənkəran ovalığında düzən meşələrinin bioloji müxtəliflikləri

Təcrübə sahəsi	Meşəliyin tipi	Yerləşdiyi sahə	Ağac və kol örtüyü	Ot örtüyü	Ehtimal olunan BM
T-1	Dəmirağac yaruslu göyrüşlü palıdlıq	Hirkan MR, “Moskva meşəsi” Xəzər dənizindən 400m qərbdə, aşağı. Daştalıq kəndinin yanında	I yarus: 8P2G+Qız(90-140) h=25-35m; d=52-132sm, dol 0,4 II yarus: 10 Dm(50-220) dol.03-06, h=14-17m, d=30-60sm	20-60% cil, sarmaşiq, atəvəliyi	Yüksək gövdəli hirkantipli ağaclıq
T-2	Dəmirağac-qızılağac	Ləj kəndinin yanı. “Ləj meşəsi”	7Qz3Dm.03-04 qızılağac: h=20-25m d=40-80sm Dəmirağac: h=15-18m d=24-60sm	Sıx gündalaş cəngəlliyi, bəzən böyütkənlik	Dəmirağac yaruslu yalanqozlu-qızılağac

Şəkil 1. Lankaran ovalığında meşə ekosistemlərinin BM-nin müasir vəziyyəti

Şəkil 2. Astara meşə təsərrüfatının “Hamarmeşə” sahəsində meşənin “şahidləri”

Şəkil 3. Lankaran rayonu Xolmilli kəndi məscidinin həyatində qocaman şabalıdyarpaq palıd ağacları

Şəkil 4. Astara rayonu Əhməd ibn Kərimin türbəsində şabalıdyarpaq palıd və azatağac ağacları

Şəkil 5. Hirkan Milli Parkında Hirkan tipli meşə sahəsi

Hirkan tipli düzən meşəsi – Hirkan Milli Parkının ərazisində kiçik sahədə (85 ha) bu və ya digər dərəcədə podzollaşmış subtropik sarı və allüvial torpaqlarda qalmışdır. Burada dəmirağac, şabalıdyarpaq palıdın üstünlüyü ilə təşkil olunmuş meşəliyin 2-ci yarusunu tutur (12-16 m). Palıddan başqa 1-ci yarusun (22-30 m) tərkibinə az miqdarda göyrüş, qızılağac, yalanqoz, azatağac və başqa ağac cinsləri də daxil olur. Ən çox bigəvərli (*Ruscus hyrcanus* L.) və ölüörtüklü meşə tipləri yayılmışdır (şəkil 5).

Hirkan Milli Parkı ərazisində (“Moskva meşəsi”) Daştalıqçar kəndinə yaxın sahədə T-1 sayılı təcürübə sahəsində dəmirağac 2-ci yarusda yerləşərək olduqca müxtəlif yaşlıdır (50-250). Bu, ağacların müxtəlif vaxtlarda kəsilməsi və pöhrədən yenidən bərpa olunması ilə bağlıdır. 2-ci yarusun sıxlığı üst yarusun doluluğundan asılı olaraq 30-60% arasında dəyişir, hündürlüyü 8-16 m-dir. Üst mərtəbədə şabalıdyarpaq palıd üstünlük təşkil edib, ona göyrüş, tək-tək qızılağac qarışır, orta hündürlüyü 26 m təşkil edir, bəzi ağacların boyu 30 m-ə çatır. Qoruğa

bitişik ərazilərdə meşələr məhv edilmiş onun kiçik sahədə pozulmuş qalıqlarına rast gəlinir (şəkil 6).

Şəkil 6. Hirkan Milli Parkına bitişik meşəsizləşdirilmiş ərazidə pozulmuş meşə qalıqları

Lənkəran ovalığında Ləj kəndi yanında çox kiçik sahədə qalan düzən meşəsinin təsviri verilir (Təc. s.T-2). Burada ikiyarıslu meşəlikdə seyrək olduğundan rütubətli torpaq şəraitində meşəaltını sıx gəndalaşlıq (*Sambucus nigra* L.), bəzən böyürtkən (*Rubus esp*) kolları örtmüşdür.

Gəndalaşın boyu 3-4 m-ə çatır, tək-tək və qrup halında ayıdöşəyinə rast gəlinir. Ağaclığın tərkibində 1 ədəd ağcaqayın, 1 ədəd şabalıdyarpaq palıd ağaclarını qeydə aldıq. Onların boyları 25 m, diametrləri isə 80-100 sm-ə çatır. Təsvir etdiyimiz meşə sahəsinin kəndə yaxın olması və daima insanın təsirlərinə məruz qalması ağaclığın ilkin tərkibli olmasını şübhə altına alır. Meşəliyin tərkibində irigövdəli palıd və ağcaqayının, həmçinin bigövər kolunun mövcudluğu burada vaxtilə ilkin bitki örtüyünün dəmirağac yaruslu qızılağac, palıd və digər ağac cinslərindən ibarət mürəkkəb tərkibli ağaclıq olması fikrini irəli sürməyə imkan verir. Burada rütubətsevər qızılağacın üstünlük təşkil etməsini hərdən suvarma suyunun sahəni basması ilə izah etmək olar. Lənkəran ovalığını kəsb keçən çayların sahili boyu olan ağaclıqlarda qızılağac, ya-

lanqoz, möhtəşəm ağcaqayın, dəmirağac bitir. Lakin onlar insanlar tərəfindən qanunsuz kəsildiyindən normal meşəlik əmələ gətirə bilmir.

Süni meşə əkinləri. Lənkəran ovalığında süni meşə zolaqları və meşə əkinlərinə də rast gəlinir (cədvəl 2).

T-4 sayılı təcrübə sahəsindəki dövlət meşə zolağı 1950-ci ildə salınmışdır. Belə meşə zolağı Cəlilabad rayonu ərazisindən başlayaraq Astaraya qədər uzanır. Zolağın eni 80-100 m-dir. Sahədə meşəliyin çətiri birləşdiyindən əsasən ölüörtüklü ağaclıq tipi yaranmışdır. Seyrək yerlərdə və zolağın gündəyən kənar hissəsində bəzən böyürtkən kolları, gicitkən və qəndalaş sıx cəngəllik əmələ gətirir.

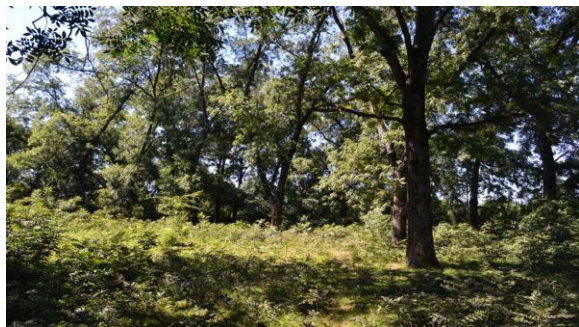
Sahədə hazırda meşə şəraiti yaranmış, çətir altında tək-tək və qrup halında palıd cücərtilərində və şivlərinə rast gəlinir. T-5 sayılı təcrübə sahəsində təbii meşə bərpası yaxşı gedir. Meşəaltı kollar inkişaf edir. Hər iki sahədə meşə torpağının bərpası müşahidə olunur.

Lənkəran ovalığında mövcud olan pekan (Carya pekan (Engl.)) və ya Amerika qozu əkinlərini xüsusi qeyd etmək lazımdır. Pekanın meyvəsinin dadlı ləpəsi yağ, karbohidrat, vitamin və başqa maddələrlə zəngindir. Lənkəran zonasında müxtəlif pekan əkinləri mövcuddur. Gərmətük kəndində 4 ha sahədə pekan plantasiyası vardır (Cədvəl 2, T-6 sayılı təcrübə sahəsi). Burada ağaclar 10x10 m sxemi əsasında şahmat qaydasında əkilmişdir. Sahədə 350-yə qədər ağac vardır. Ağacların orta boyu 28 m, ən iri ağacın diametri isə 96 sm-dir. Bu ağacların çətirləri birləşərək meşəliyə çevrilmişdir. Ağaclar bol meyvə gətirir. Çətir altında sıx, bəzən keçilməz, müxtəlif yaşlı, boyları 20-160 sm olan pekan şivləri əmələ gəlmişdir (şəkil 7). Onlardan meşəsalma və yaşıllaşdırma işlərində əkin materialı kimi istifadə etmək olar. Astaraya və Lənkəran rayonlarında pekan ağaclarına meşə zolaqlarında, bağlarda da tez-tez rast gəlinir.

Cədvəl 2

Lənkəran ovalığında salınan meşə zolaqları və əkinləri

Təcrübə sahəsi	Meşəliyin tipi	Yerləşdiyi sahə	Ağac və kol örtüyü	Ot örtüyü
T-4	1950-ci il, meşə zolağı əkini, 4x5 m	BDU-nun müəllimlər yataqxanasının yanı, dənizdən 80 m aralı	10P(65); h=24-28m; orta d=40sm, max.d=92sm. doluluq:07-08 meşəaltı: qrupla böyürtkən	Topa ilə, gicitkən, çil, gəndəlaş, əvəlik, əsasən ölüörtüklü
T-5	1960-cı il əkini, kol yaruslu palıdlıq	Hirkan Milli Parkı idarəsinin yanında	10P doluluq06-07. h=20-23m, d=20-36sm. Meşəaltı 30-35%, 8 yemişan 2 əzgil: h=2-3,5m, tək-tək alça, itburnu	Seyrək: çil bənövşə
T-6	1950-ci il əkini, Pekan bağı, 10x10m	Lənkəran rayonu, Gərmətük kəndi	10Pekan, h=25-28m; d=54-86sm	100% qırtıç, əvəlik, çil, yonca, boğazotu

Şəkil 7. Lənkəran rayonu Gərmətük kəndində pekan bağı

Qərzəkmeyvəli cinslərin (qoz, şabalıd) arasında pekan ən möhtəşəm ağac sayılır. Onun faydalı xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq respublikamızda-Lənkəran ovalığında, Qanıx-Əyriçay vadisində, Samur-Dəvəçi ovalığında və Kür-Araz ovalığında sənaye əhəmiyyətli plantasiyaların və meşə zolaqlarının salınmasında istifadə etmək tövsiyə olunur.

Lənkəran ovalığının əsas müasir landşaftı birbirinə yaxın yerləşən yaşayış məntəqələri ilə vəhdət təşkil edən mədəni (antropogen) landşaftlardır. Magistral şose və kənd yolları boyu ikitərəfli salınan yaşıl zolaqlarda əsasən həmişəyaşıl və yarpağı tökülən ağac cinslərindən istifadə olunmuşdur. Sitrus və kənd təsərrüfatı bitkiləri sahələrində ayrı-ayrı tarlaqoruyucu meşə zolaqları da salınmışdır. Hazırda ovalıqda olan yaşıl zolaqlar mədəni landşaftlarla birlikdə gözəl peyzaj yaradır. Lənkəran ovalığının nisbətən hündür qərb hissəsində geniş sahələrdə çay plantasiyaları salınmışdır. Tunqağac, narıngi və feyxoa bitkilərinin də sahəsi artırılır.

Xanbulançay su anbarından sitrus bitkilərinin sahələrini suvarmaq məqsədilə su kanalları çəkilmişdir. Beləliklə, Lənkəran ovalığının müasir landşaftı kökündən dəyişmişdir.

Hazırda sitrus bitkiləri sahələrinin inkişaf etməsilə əlaqədar olaraq Lənkəran ovalığında yeni meşəliklərin və torpaqoruyucu meşə zolaqlarının salınması böyük dövlət əhəmiyyətli tədbir hesab olunur.

4. Nəticə.

Lənkəran ovalığında Hirkan tipli reliktd meşə ekosistemlərinin bioloji müxtəliflikləri daha intensiv pozulmuş, çox yerdə sıradan çıxarılmışdır. Bunun səbəbi ovalıqda meşə ekosistemlərinin məhv edilərək, onların kənd təsərrüfatı sahələri, seliteb landşaftlar və sitrus bağları, çay plantasiyaları ilə əvəz edilməsidir. Hirkan Milli Parkı istisna olmaqla, burada meşə ekosistemlərinin qalıqları tək-tək və qrup halında pozulmuş vəziyyətdə qalmış palıd, vələs, qismən dəmirağacdan ibarətdir. Meşənin qalıqlarına türbələrdə, qəbiristanlıqlarda rast gəlinir.

ƏDƏBİYYAT

1. Yusifov E.F., Hacıyev V.C. Hirkan biosfer rezervatı. El-Alliance. Bakı, 2004, 168 s.
2. Xəlilov M.Y. Lənkəran təbii vilayətinin bitki örtüyü. Azərbaycan Respublikasının coğrafiyası. III cild. Regional coğrafiya. Bakı, 2015, s.308-315.
3. Гроссгейм А.А. Флора Талыша. Изд. Аз.ССР. 1926, 273 с.
4. Прилипко Л.И. Лесная растительность Азербайджана. Изд. АН. Азерб. ССР. Баку, 1954, 485 с.
5. Сафаров И.С. Важнейшие древесные реликты Азербайджана. Баку, 1962, 312 с.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И АНТРОПОГЕННАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЛЕСОВ ЛЕНКОРАНСКОЙ НИЗМЕННОСТИ

М.Ю.Халилов

Аннотация. В недавнем прошлом Ленкоранская низменность была покрыта лесами Гирканского типа. В результате антропогенного воздействия они истреблены и заменены селитебными и агроландшафтами (чайными плантациями, мандариновыми садами и сельско-хозяйственными угодьями, кроме Гирканского Национального Парка на территории низменности остатки лесов представлены одиночными и группами нарушенного древостоя из каштанового дуба, граба кавказского и частично железного дерева. Сравнительно малонарушенные насаждения сохранились в «турбах» и кладбищах, которые представлены из старовозрастного и высокоствольного деревьев из дзельквы и дуба каштанового. Группами встречаются также вечнозеленый самшит гирканский. В статье рассматриваются современное состояние, причины и направления антропогенной трансформации лесных экосистем, имеющих в Ленкоранской низменности. Дается характеристика лесов и лесных посевов, распространенных на отдельных участках низменности, территории Гирканского Национального Парка, кладбищ и других мест.

Ключевые слова: лес, роща, полнота, деградация, железное дерево, каштановый дуб, дзелькова

MODERN CONDITION AND ANTHROPOGENIC TRANSFORMATION OF THE FORESTS IN THE LANKARAN LOWLAND

M.Y.Khalilov

Abstract. In the recent past, the Lankaran lowland was covered with forests of the Hyrcanic type. As a result of anthropogenic impact, they have become destroyed and replaced by residential and agricultural landscapes (tea plantations, tangerine gardens and agricultural farmlands with the exception of the Hyrcanic National

Park) in the lowlands; the remnants of forests are represented by single trees and tree groups violated by chestnut-leaved oak, hornbeam of the Caucasian and partially iron tree. Relatively less-violated plantations are preserved in the tombs and cemeteries, represented by old and trees of tall chestnut and chestnut-leaved oak. The article considers the modern condition, reasons and trends of

anthropogenic transformation of forest ecosystems present in the Lankaran lowland. Forest and arable lands under forests spread in some areas of the lowland, the Hirkan National Park, cemeteries, etc. are described in this work.

Keywords: forest, grove, plumpness, degradation, iron-tree, chestnut-leaved oak